

# דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:  
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה  
משואות-יצחק

# במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ \* משואות-יצחק 79858 ד.נ.שדה-גת \* טל': 08-8616173 \* פקס: 08-8616174

שנת תשע"ט

פרשת מקץ

מה נדבר ומה נצטדק. אין לנו יכולים לא להודות פשעינו, שהרי נקיים  
אנחנו מן הגניבה, ולא להטדק לפניך שהרי מלא הגביע בדינו, ויהיה  
לפי זה המאמר הראשון מה נאמר לאדוני, כמו כלל, ואח"כ פרט מה  
נדבר להרשיע עצמנו או מה נצטדק להתגלל, ולזה כיון בעל הטעמים:  
האלהים מצא את עון עבדיך. ושמה תאמר שדברינו סותרים זה את זה,  
כי אם אנחנו נקיים למה לא נשתדל להטדק לפניך, ואם חטאנו לך למה  
לא נודה על פשעינו, אין הדבר כן, כי באמת אשמים אנחנו אבל לא  
כנגדך אלא נגד האלהים, ולפי שחטאנו לו הנה הוא כעת מלא את עונינו,  
כלומר מלא בעל חוב מקום לגבות שטר חובו, והביא עלינו הלאה הזאת  
להפרע ממנו על מעשינו הרעים, והנה בזה רמזו לו עון מכירת יוסף  
ושיש בלצם חרטה גדולה על זאת: הננו עבדים לאדני. לכן זעף ה' נשא  
כי חטאנו לו וכולנו ראויים לעונש, ואתה עשה כרצונך, וקח את כולנו  
לעבדים תחת אשר מוכרנו את אחינו לעבד: גם אנחנו גם אשר נמצא.  
ואעפ"י שנימין לא חטא עמנו בפעם ההיא, וגם עתה הוא נקי בדבר,  
מאחר שרצה השם להביא עלינו את הרעה הזאת על ידו וסבב באופן  
שיתפש כנגב, זה אות שיש גם בו איזה עון אף שנעלם ממנו, והשם רוצה  
עתה להביאו במשפט, לכן יהיה גם הוא עבד לאדוני. ואמנם יתכן שיהודה  
לא אמר זאת על לך החלט שכן ראונו וכן יקום, כי מה יעשה בערבותו  
אשר ערב אותו אל אביו ואמר אם לא הביאותיו אליך וכו', אבל הרצון  
ההחלט היה כמו שאמר לבסוף ועתה ישב נא עבדך וכו', שנתראה לעבוד  
את יוסף לפייסו על הגניבה כדי להליל את בנימין, ומאמרו פה הננו  
עבדים לאדוני גם אנחנו וכו', לא היה רק כאיש נדהם, וכמו נקי כפיס  
שנתפש במחירתו, ואינו יודע מה להשיב בעבור שנלכד פתאום: (יו) הלילה  
לי מעשרות זאת. ליקח כלכם לעבדים והיה כלדיק כרשע: האיש אשר  
נמצא. לא אחקור אם הוא גנבו אם לא, די לי במה שנמלאת הגניבה  
בידו להענישו ולכן הוא יהיה לי עבד, וכבר אמרנו למעלה שכיון יוסף  
בזה לנסות את אחיו אם ישתדלו להליל את בנימין:

א. באור יש"ד .  
פרק מד', פסוקים טז', יז':

*פירוש*

1. איך פרשנו מבין את הקטע הראשון?
2. פרשנו משיק בדברו בקטע השני להסביר את טענתו, התוכל להסבירו?
3. מה קושי מוצא פרשנו בקטע: "אם אנתנו אס אכר נאכא" ואיך הוא מנסה להסבירו?
4. איך פרשנו מרחיב בדבריו את האופן הפסוק י"ז?

\* \* \*

**ב. כלי יקר.**

פרק מב', פסוק כב':

[כב] וְגַם דָּמוֹ הֵגָה נִדְרָשׁ. לְשׁוֹן "גַּם" נִרְאָה לְפָרֶשׁ, לְפִי שֶׁהָאָחִים חָשְׁבוּ שִׁיּוֹסֵף הֵיךְ חֵיב מִיתָה בְּדִין, כִּי לְשׁוֹן הָרַע תִּלְתָּא קָטִיל, וְיוֹסֵף הֵבִיא דְבָתָם רָעָה דּוֹמָה כְּאֵלוֹ הָרָגָם, וְעוֹד בָּא לְרַגֵּל אוֹתָם בְּבוֹאוֹ דְתִינָה, עַל כֵּן בִּקְשׁוּ נִכְלֵי דְתוֹת עַל פִּי הַתּוֹרָה לְהִמִּיתוּ בְטָרָם יִקְרַב הוּא אֲלֵהֶם וְיִמִּיתֵם, כִּי הֵבִיא לְהִרְגֵךְ הַשָּׂכָם לְהִרְגוֹ. וְאִם כֵּן מִצַּד שֶׁבִקְשׁוּ לְהִרְגוֹ אֵין לָהֶם אִשְׁמָה לְפִי סְבָרָתָם, אֲךָ עֵקֶר הָאִשְׁמָה הִיא מִדַּת הָאֲכֻזְרִיּוֹת שֶׁהִיטָה בָּהֶם שְׁלֵא שָׁמְעוּ בְּהִתְחַנְּנוּ אֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: "אֲבָל אֲשָׁמִים אֲנַחְנוּ עַל אַחֵינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְּנוּ אֲלֵינוּ וְלֹא שָׁמְעֵנוּ עַל כֵּן בָּאָה אֲלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת", וְלֹא הַזְכִּירוּ שֶׁבִקְשׁוּ לְהִרְגוֹ, לְפִי שֶׁחָשְׁבוּ שֶׁמִּצַּד בִּקְשַׁת הַהִרְיָגָה אוֹ הַמְכִירָה וְהַשְׁלָכָה לְבוֹר אֵין עֲלֵיהֶם

אִשְׁמָה. "וַיִּעַן אוֹתָם רְאוּבֵן הֵלֵא אִמְרַתִּי אֵל תְּחַטָּאוּ בְּיַלְדֵי", מֵאַחַר שֶׁהוּא כִּילֵד וְאֵינוּ בֵּר עוֹנְשֵׁין עַדִּין בְּבֵית דִּין שֶׁל מַעֲלָה, אִם כֵּן אֵין לוֹ מִשְׁפַּט מוֹת. וְאִם כֵּן יֵשׁ בְּיַדְכֶם שְׁנֵי עֲבֻרוֹת, כִּי הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא דוֹרֵשׁ מִמְּכֶם מִדַּת הָאֲכֻזְרִיּוֹת, כִּי עַל כֵּן אֲדוֹן וּמוֹשֵׁל זֶה אֵינוּ שׁוֹמֵעַ תְּחַנְּתָנוּ, כִּי כְּלָנוּ מְדַבְּרִים תְּחַנְּוּנִים וְהוּא יַעֲנֵה עֲדוֹת, וְנוֹסֵף עַל זֶה "גַּם דָּמוֹ הֵגָה נִדְרָשׁ", שֶׁהִרִי הַמוֹשֵׁל אָמַר "וַיִּאֲמָנוּ דְבָרֵיכֶם וְלֹא תָמוּתוּ", שֶׁמַּע מִיָּנָה שָׂאֵם לֹא יָבֵא אַחֵינוּ הִרִי אֲנַחְנוּ בְּנֵי מוֹת, וְיָמִי יוֹדַע אִם לַעֲת כְּזוֹת יִגְיַע אַחֵינוּ הִקְטָן אֲלֵינוּ, כִּי אוֹלֵי יִקְרָה מְקַרָּה שְׁלֵא יוֹכֵל לְבוֹא אֲלֵינוּ וְהִרִי אָנוּ נְדוּנִין לְמוֹת, וּבְקִאֲמַת אֲנַחְנוּ נְקִיִּים מִעֲלִילָתוֹ, אֵין זֶה כִּי אִם לְפִי שֶׁ"גַּם דָּמוֹ הֵגָה נִדְרָשׁ", נוֹסֵף עַל דְּרִישַׁת מִדַּת הָאֲכֻזְרִיּוֹת מִיַּדֵּינוּ.

*תלמוד*

1. לפי מה חשבו אחריכם כי אחיכם יוסף דין אותם?
2. מה פירושו: "לא הוציא תלמידי קטילי"?
3. מה היתה טענת ראובן כלפי אחיו?
4. איך ולמה: "דמי נדרש"?

\* \* \*

**ג. תורת משה האלשיך הקדוש.**

פרק מג' פסוק כט':

וַיֵּשֶׁא עֵינָיו וַיִּרְא אֶת בְּנֵימִין אַחִיו בֶּן אָמוֹ וַיֹּאמֶר הַזֶּה אַחֵיכֶם הַקָּטָן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם אֵלַי וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַחַךְ בְּנֵי (מג כט).  
אומרו אחיו בן אמו מיותר. וכן אומרו הזה אחיכם ודאי כי זה הוא. וגם למה נתייחדה לו ברכת אלהים יחנך וידוע מאמרם ז"ל (בראשית רבה צב ה).  
אמנם זכר מאמר המלאך אליהו נסעו מזה, כי נסעו ממנין ז"ה ולא חשבו אחוה עם בני רחל. והנה ראה יוסף כי היו מרחמים על בנימין בגדר אחים, כאשר סיפר יהודה ממה שהתעצמו בשבילו, ואמר אליהו לא יוכל הנער לעזוב את אביו, וכן מאשר קראוהו קטן עם היותו בן ארבעים שנה שהיא הוראת רוב חיבה. והיה יוסף כמתמיה, איך חשבוהו לאח אחר היותו מרחל,

והראותם בחינת חיבת עמו. וזהו אומרו וירא את בנימין אחיו כלומה שהיה אחיו לו לבדו, להיותו בן אמו רחל, ולא אחיהם, כי נסעו ממנין ז"ה והוציאו את בני רחל. ואמר הזה אחיכם הקטון, לומר, הזה חשבתם למנין ז"ה — שנסעתם ממנו — לחשבו אחיכם עם שהוא בן אשה אחרת, התחשבוהו לאח לכם. וגם זה הוא גדול בן ארבעים שנה ואמרתם שהוא קטן שתורו בזה חיבה יתרה. אז אמר אלהים יחנך שיתן חנך בעיניהם תמיד, כי עד כה מן התימה הוא.  
או אם עד כה שם הרחמים נתן חנך בעיניהם יהי רצון שגם אלהים הוא מדת הדין יחנך כדי שלא יהיה הפסק בהסכים מדת הדין.

*תלמוד*

1. מה בדיוק קושייתו של רש"י בתחילת דבריו?
2. רש"י הולך וצונה בדבריו על כל קושייתו, התוכל לחזור ולהסביר?
3. מה הכוונה בצניין: "ז"ה"?
4. איך מורת הדין נכנסת כאן?

\* \* \*

**ד. המשתדל.**

פרק מג' פסוק לב':

[לב] לו לבדו ולהם לבדם: דרך כבוד, כי אין כבוד שר גדול שיאכלו על שולחנו אנשים נכרים ובני בלי שם; ולמצרים לבדם כי לא יוכלון המצרים וגו', וכן נראה דעת בעל הטעמים (נתיבות השלום והכורם). כי לא יוכלון וגו': גם עם היוונים לא היו אוכלים, כעדות הירודוט, מפני חוקים הרבה שהיו להם בעניני איסור והיתר באכילה; הן אמת כי גם אם היו למצרים הרבה איסורי אכילה, כאשר לנו, היה ראוי שיוכלו לאכול עם אנשי דת אחרת כשיהיה המאכל מתוקן

על פי חוקותיהם, כאשר גם אנהנו היום אין אנו נמנעים מלקרוא לביתנו איש נכרי ולאכול עמו על שולחננו. ורחוק הוא לומר שיוסף להיותו עברי לא היה שומר חוקי האכילה הנהוגים אצל המצרים, באופן שהמאכל הנעשה בביתו היה בחזקת איסור למצרים; כי הנה ראינו משה אומר (שמות ח' כ"ב) הן גזבה את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלובו, ואיך ייתכן שאיש גבון וחכם כיוסף ישחט בביתו את תועבת מצרים, ובפרט כי אשתו היתה מצרית ובת איש כהן. לפיכך נ"ל ודאי כי האיש אשר על בית יוסף היה מכין כל מאכלי הבית מן המותר לטעם המצרים. ההוא לא שינה את המאכלים בעבור האנשים הקרואים אל שולחן יוסף, שהיו עברים, ולפי זה הקושיא שהקשיתי במקומה עומדת. ואולם רואה אנכי כי אין בידנו לשפוט על חוקות המצרים הקדמונים, ואין ספק שהיתה האכילה עם העברים אסורה להם, אעפ"י שאין טעם האיסור מובן לנו.

אלוה

1. מה הפציה שפרשנו מנסה להשיג עליה?
2. מה קצט הכבוד יש כאן מפרשנו מדעי קראית דבריו?
3. מה התסבוכת שפרשנו ראה כאן וא"ק הוא מנסה לפותרה?

\* \* \*

ה. המהר"ל מפראג.

פרק מג' פסוק לג': וישבו לפניו הבכר בכבודו והצעיר בצערותו:

(רס) ראוי שיושיבו האנשים במסכה לפי השנים ר"ל שגדול השנים ישב ראשון ולעיר השנים אחרון ולזה הושיבם יוסף לפניו הכל ככבודו והלעיר כלעירתו וכזה אצל במסכה הלך אחר הזקנה בשיבה אחר החכמה:

הלא ידעתם כי נחש ינחש איש אשר במני:

(י) ראוי לאדם לשמור ביתו כשיכנס בביתו שום אדם ויהיו בעיניו כלם כלסטים וכננבים ואם ירבו הבאים לביתו בדרך שלא יוכל להשמר מכל אחד ואחד הנה ראוי לו שינסה מי הוא בלתי נאמן ויזהר ממנו לבד ולזה אמר יוסף הלא ידעתם כי נחש ינחש איש אשר כמוני:

אלוה

1. אל אינה אלה אלה נאמה צונה פרשנו קטע הראשון?
2. מה קושי מוצא פרשנו קטע השני ומה תשובתו?

ו. כלי יקר.

פרק מג' פסוק לד':

[לד] וישא משאת מאת פניו וגו'. האחים סברו שלקף הוא נותן להם מתנות ומכבדם, פדי לפיכך מה שחשדם במרגלים ואין בהם. "ותרב משאת בנימין אחיו" - לפי ששל יד חשד זה הביאו בסכנת הדרך חנם. אבל האמת הוא שיש כאן רמז על העתיד, כי כן פרש רש"י לקמן "ויפל על צוארי בנימן אחיו" (מה"ד), שבכה על בית המקדש שיבנה בחלקו ועתיד לתרב. ולפי מדרש זה נוכל לומר, שלקף תרב משאת בנימין חמש ידות, רמז לדורות שיבנה בית

אלוה

המקדש בחלקו, ויהיו בו חמשה דברים ביתר שאת, והם: שכניה, וארון, ואורים ותמים, ונבואה, ואש מן השמים, והם חסרו בבית שני. רמז לדבר, חמש פעמים יד עולה למספר ע', רמז למקדש עין הארץ, ושם ישיבת שבעים סנהדרין, ושם מקריבים שבעים פרים כנגד שבעים אמות. ועל זה אמר: "אלהים יחנך בני", כי המקדש יש בו לנות חן, כמו שכתוב: "והוציא את האבן הראשה תשאות חן חן לה" (זכריה ד,ו).

1. מה חסו האחים אל סיבת האמתות ומה דעת פרשנו אל כך?
2. למה קיבל בנימין כי חמישה דוקא?
3. איך פרשנו מרחיב את דבריו רש"י?
4. התוכל להסביר ביתר הרחבה מה היו חמשת הדברים בבית ראשון אלה היו בבית שני?
5. איך שייך יד לפעמים כאן?

\* \* \*